

AA on toiminut yli 50 vuotta. Nykyisin siihen kuuluu 1,5 miljoonaa jäsentä kymmenissä eri maissa ja kasvu jatkuu. Liikkeellä ei ole keskusjohtoa eikä byrokraattia, mutta se ei myöskään ole toiminnallisesti hajonnut eikä lahkoutunut. Toiminta on tehokasta ja tuottaa myös tuloksia. Miksi?

Tämä on kansainvälisen AA-liikettä koskevan tutkimusprojektin ydinkysymys. Hankkeen on ideoinut ja sitä vetää Alkoholitutkimussäätiön sihteeri Klaus Mäkelä. Toista vuotta vireillä olleessa projektissa on tutkijoita kahdeksasta maasta (Islanti, Itävalta, Meksiko, Puola, Ruotsi, Suomi, Sveitsi, USA), ja loppuraportin on tarkoitus valmistua vuonna 1992.

— Viime vuosina on puhuttu paljon kansalaisyhteiskunnan noususta eli ns. uusista yhteiskunnallisista liikkeistä. On vihreitä, terveysryhmiä, naisliikettä, ja ne kaikki yrittävät hakea uudenlaisia, ei-byokraattisia toimintamalleja. Toimivaa ratkaisua ei kuitenkaan tunnu löytyvän, liikkeet tulevat ja menevät. Kuitenkin AA-liike on ja pysyy, sanoo Klaus Mäkelä.

AA liikkeenä

AA-projekti ei ole perinteinen hoitotutkimus: kyse ei ole siitä, kuinka tehokas AA on. AA:ta tutkitaan kuin sosiaalista liikettä analysoimalla tilanteita ja ihmisiä, joissa AA on herättänyt ja herättää vastakaikua. Näkökulmia on kolme: AA sosiaalisena liikkeenä tai verkostona, vuorovaikutusjärjestelmänä ja uskomusjärjestelmänä.

— Keskeinen AA:n menestyksen salaisuus on, että se on löytänyt toimivan verkko-organisaation mallin. AA on solumainen, monikärkinen ja verkostomainen. Liike leviää ja erilaistuu sisäisesti jakautumalla: ristiriidat johtavat uusien solujen muodostumiseen. Silti kaikki ryhmät ovat avoimia jokaiselle juopolle, ja ryhmiä myös vaihdellaan.

— Hierarkkinen organisaatio puuttuu, toimihenkilöitä vaihdetaan rotaatioperiaatteella. Äänestyksiä vältetään, asioita jauhetaan niin

kauan, että konsensus saadaan aikaan. Tässä prosessissa monilla vanhoilla veteraaneilla on paljon vaikutusvaltaa.

— AA:laisesta organisaatiosta on monia etuja. Se helpottaa liikkeen levittäytymistä ja sopeutumista eri yhteiskuntaryhmiin. Vapaa solumuodostus on jatkuvaa sosiaalista kokeilua erilaisilla toimintatavoilla. Epäonnistuneet yritykset kuolevat pois, ilman että koko liikkeen elinvoima vähenisi. ”AA:laiset äänestävät jaloillaan.” Byrokraatian puuttuminen tuottaa monenlaista päällekkäistä toimintaa, mikä takaa toiminnan jatkuvuuden. Jos joku jäsen tai ryhmä epäonnistuu, aina tuntuu löytyvän joku toinen tekemään homman.

— Tuloksena kaikesta tästä on, että AA on liikkeenä varsin monimuotoinen, vaikka ulkopuolisten mielikuvissa AA usein esittäytyy yhdenmukaisena, lahkomaisena.

Pelin säännöt

Vaikka maiden ja ryhmien välillä on paljon monenlaisia eroja, on toiminnan perusrakenne kuitenkin varsin yhtenäinen. Kittii, joka pitää heterogeenisen soluverkon koossa, syntyy jäsenten nimettömyydestä, vahvoista vuorovaikutussäännöistä ja 12 askeleen ohjelmasta.

— Mitään kirjoitettuja pykäliä muodoista, joilla asioita palaverissa käsitellään, ei ole. Silti ne ovat varsin selkeitä ja jokainen jäsen oppii ne

Kaavio 1.

	ammattiauttaja	vertaishenkilö/ryhmä
salaisuuden paljastuminen	rippi	AA
tiedostamattoman käsittely	psykoanalyysi	naistiedostusryhmä

käytännössä. Periaatteet voi alustavasti listata näin:

- jokainen kertoo, miltä tuntuu
- jokainen puhuu vain itsestään
- omia ja toisten juttuja ei selitetä eikä tulkita

— toisten stooreja ei kommentoida torjuvasti

— jäsenten välisiä yhteenottoja vältetään.

— Näiden periaatteiden varassa AA:ssa voidaan käsitellä henkilökohtaisesti kipeitä asioita. Tämän voi periaatteessa tehdä monella tavalla. Oheinen nelikenttä (kaavio 1) jäsentää erilaisia mahdollisuuksia raotella yksityisyyden verhoa riippuen siitä, mitä ja kenelle puhutaan.

— Tiedostamattoman käsittelyllä etsitään piilossa olevaa autenttista itseä. AA:n pyrkimys taas on toinen: omaa tiedostamatonta tai torjuttua minää ei pengota, vaan puheenvuorojen tarkoitus on rehellinen puhe itsestä. Kun jokainen vuoron perään pyrkii avoimesti ja rehellisesti puhumaan omasta itsestään, tuloksena on emotionaalisen helpotuksen lisäksi mallioppimista. Toisten kokemusten avulla hankitaan harkintakykyä, arkielämän viisautta — ei niinkään yleisiä käyttäytymisnormeja.

— Vuorovaikutussäännöt ovat AA:n toimivuuden kannalta varsin tärkeitä uskumuksellisen puolen eli 12 askeleen ohjelman ohella. Monet AA-filosofiaan pohjautuvat laitokset — kuten Minnesota-malli — ovat omaksuneet kyllä 12 askeleen ohjelman, mutta eivät vuorovaikutussääntöjä. Tällä on olennaisia seurauksia.

— AA:ssa on tuki paljon sisäisiä riita- ja kitkapintoja. Olennaista kuitenkin on, että se kaikesta huolimatta pysyy koossa ja toimii menestyksellisesti. Ja miten tämä tapahtuu, sitä projekti pyrkii ymmärtämään, Klaus Mäkelä sanoo.

AA syntyi USA:ssa ja levisi aluksi vain protestantisiin ympäristöihin. 60-luvulla mukaan tulivat myös Latinalainen Amerikka ja katoliset maat. AA on saanut ensimmäiset sillanpääasemansa myös sosialistisissa, islamilaisissa ja Kaukoidän teollistuvissa maissa.

— Suomessa AA on poikkeuksellisen vahva. Jäseniä (vähintään vuoden raittiina olleita) on tällä hetkellä vähintään 5 600; kasvu 80-luvulla on ollut noin 10 prosenttia vuosittain. Vuoden 1988 lopussa Suomessa oli 498 AA-ryhmää ja 74 laitosryhmää. Jäseniä ryhmissä on keskimäärin 11 eli suhteellisen vähän. USA:ssa keskimäärä on 20 jäsentä, Kanadassa 17. Kun liike muualla on ollut varsin keskiluokkainen, niin Suomessa se levisi ensin työväestöön ja vasta myöhemmin muihin ryhmiin.

Suomen osuus projektissa koostuu seuraavista aineistoista. Klaus Mäkelä kerää kansainvälistä tiedostoa ja tietoja Suomen AA:n palvelurakenteesta ja toiminnasta, Ilkka Arminen analysoi AA-stooreja, Pia Rosenqvist tutkii AA:n naisjäseniä ja Al-Anon-ryhmiä ja Kerstin Stenius Minnesota-mallia (josta on artikkeli lehden tässä numerossa). Iris Aaltonen on juuri saanut valmiiksi pro gradu -työnsä mies- ja naisstoorien eroista, ja Kari Haavisto valmisteleekin ikään pro graduaan Helsingin suurimmasta AA-ryhmästä.

Kuva: Kalervo Koski

— Aineiston keruu on ollut tutkijoille jännittävä kokemus. AA:llahan ei ole keskitettyä päätöksentekojärjestelmää, jolta olisi voinut pyytää yleisluvan tutkimuksen tekemiseen. Jokainen jäsen ja ryhmä päättää

asiasta erikseen. Sitä arvokkaampaa on ollut, että AA:laiset ovat suhtautuneet tutkijoihin avoimesti ja tutkimukseen myönteisesti, toteaa Klaus Mäkelä.

Matti Virtanen

Jeppe tiedekeskuksessa

Suomalainen Tiedekeskus Heureka avasi ovensa yleisölle Vantaalla, lähellä Helsinkiä, huhtikuussa 1989. Seitsemän kuukauden aikana on yli 400 000 kävijää tutustunut tiedekeskuksen toimintaan.

Yksi suosituimmista näyttelykohteista on ollut Alkon kustantama Jeppe, joka on Alkon biolääketieteen osastolla kehitelty tietokoneohjelmoitu puhuva muovirobotti. Se esittelee havainnollisesti alkoholin fysiologisia vaikutuksia ihmisen elimis-

töön ja alkoholin vaikutuksia ihmisen käytökseen.

Suunnitteluvaiheessa kiinnitettiin erityistä huomiota

— aktiivisen osallistumisen mahdollisuuteen sen sijaan, että henkilö passiivisesti katselee ja kuuntelee esitystä

— henkilökohtaiseen kontaktiin: Jeppe puhuttelee käyttäjänsä nimeä

— tieteelliseen tarkkuuteen: Jeppe välittää tietoja alkoholin käytön

akuuteista ja kroonisista fysiologista vaikutuksista. Se havainnollistaa sekä nautitun alkoholimäärän vaikutukset ihmisen fysiologiaan ja käytökseen että krapulan, vieroitusoireet ja muut alkoholinkäytön jälkiseuraukset. Tieto on Alkon biolääketieteen osaston tutkijoiden ja lääkäreiden kokoamaa ja tarkistamaa

— viihteellisyyteen: Jepen puhe on arkipäiväistä ja kevyttä, paikoin vitsikästäkin

— konkreettisuuteen: Nykyään valtaosa vastaanottamastamme informaatiosta välittyy ”kaksiulotteisesti” esim. television, elokuvien, mainosjulisteiden ja lehdistön kautta. Jepessä alkoholin kulku elimistössä